

Sergeanternas affär: En tragisk episod i det brittiska mandatet Palestina

Under de stormiga sista åren av det brittiska mandatet i Palestina förde den judiska underjordiska gruppen Irgun, ledd av den blivande israeliske premiärministern Menachem Begin, en våldsam kampanj mot den brittiska myndigheten. Deras operationer inkluderade bombattacker mot arabiska marknader, anfall mot brittiska militära och administrativa anläggningar samt spektakulära kidnappningar. Även om de drevs av nationalistiska mål skulle många av dessa handlingar – särskilt de som riktade sig mot civila eller syftade till att ingjuta rädsla – idag otvetydigt betraktas som terrorhandlingar enligt allmänt accepterade moderna definitioner.

De brittiska myndigheterna svarade med hårda motåtgärder, inklusive arresteringar, militära rättegångar och avrättningar av tillfångatagna Irgun-kämpar. En av de mest följdriktiga episoderna under denna period var Sergeanternas affär, som började med dödsdomar mot tre Irgun-medlemmar som gripits under fängelseflykten från Acre i maj 1947. Dömda för våldshandlingar mot brittiska styrkor – inklusive användning av sprängämnen och väpnat motstånd – dömdes Avshalom Haviv, Meir Nakar och Yaakov Weiss till hängning.

Kidnappningen

Trots ökande hot och uttryckliga varningar från brittiska underrättelse- och militärmyndigheter underskattades eller ignorerades risken för kidnappning av Irgun-operatörer ofta av personalen på plats. Så var fallet med sergeant Clifford Martin och Mervyn Paice, båda bara 20 år gamla och tjänstgörande i 252 Field Security Section inom British Army Intelligence Corps sommaren 1947. Den 11 juli 1947 var de två sergeantarna lediga, obeväpnade och i civilkläder. De valde att umgås i Netanya, en kuststad känd både för sin judiska befolkning och underjordiska aktivitet. De besökte ett café i Netanya och inledde en konversation med Aaron Weinberg, en judisk flykting och lokal anställd vid ett brittiskt militärt semesterläger.

Sergeanterna var ovetande om att Weinberg agerade dubbelagent och var hemligt knuten till både Haganah och Irgun. Efter att ha vunnit förtroendet hos brittiska officerare rapporterade Weinberg sin möte med sergeantarna till Irgun-ledningen. Organisationen mobiliserade snabbt ett team för att agera på informationen. Operationen leddes av Benjamin Kaplan, en erfaren Irgun-operatör som tidigare hade frigivits under den dramatiska fängelseflykten från Acre – samma raid för vilken de tre Irgun-medlemmarna nu väntade på avrättning.

När Martin och Paice lämnade caféet överfölls och kidnappades de av Irgun-enheten. De fördes till en dold plats: en diamantslipningsfabrik i Netanya, omvandlad till ett proviso-

riskt fängelse. Där spärrades de in i en trång, lufttät underjordisk cell, hållna vid liv i arton dagar med begränsade förråd av flaskad syre, mat och vatten. De fysiska förhållandena var grymma, men den psykologiska krigföringen var lika effektiv: kidnappningen var en medveten taktik för att tvinga de brittiska myndigheterna att ompröva de planerade avrättningarna av Irgun-fångarna. I detta avseende var kidnappningen både ett hot om vedergällning och ett strategiskt påtryckningsmedel.

Gisslanförhandlingarna

Irguns motiv var att använda sergeantarna som förhandlingskort för att stoppa avrättningarna av de tre Irgun-militanterna – Avshalom Haviv, Meir Nakar och Yaakov Weiss – som gripits under fängelseflykten från Acre i maj 1947. De tre hade dömts för olagligt vapeninnehav och avsikt att orsaka skada, och deras dödsdomar bekräftades av de brittiska myndigheterna den 8 juli. Irgun utfärdade ett offentligt hot: om avrättningarna genomfördes skulle Martin och Paice hängas i vedergällning.

När nyheten om kidnappningen spreds intensifierades ansträngningarna för att säkra sergeantarnas frigivning. Den 17 juli vädjade de brittiska parlamentsledamöterna Richard Crossman och Maurice Edelman offentligt om deras frigivning, stödda av andra framstående personer och privatpersoner. Mervyn Paices far skrev ett hjärtskärande brev till Menachem Begin och bönföll om sin sons liv. Brevet nådde Begin via en Irgun-anknuten postarbetare, men Begin svarade kallt via en radiosändning på Irguns hemliga station *Kol Tsion HaLokhemet*: „Ni måste vända er till er regering som törstar efter olja och blod.“

Under tiden inledde brittiska underrättelse- och säkerhetsstyrkor en intensiv operation för att lokalisera och rädda gisslan. På ett tips genomsöktes diamantslipningsfabriken i Netanya, men uppdraget misslyckades. Sergeantarna hölls i en dold, lufttät underjordisk cell – en detalj som gjorde spårhundar och standardiserade söktaktiker verkningslösa.

Infria den växande pressen från offentliga vädjanden, den moraliska tyngden av en potentiell vedergällning och situationens obestridliga brådska höll de brittiska myndigheterna fast vid sin linje. Trots sin långvariga policy att inte förhandla med terrorister valde de att genomföra avrättningarna som planerat. Den 27 juli meddelade Palestinian Broadcasting Company att Haviv, Weiss och Nakar skulle avrättas den 29 juli. Den 29 juli 1947 hängdes Haviv, Nakar och Weiss i Acre-fängelset.

Morden och deras makabra efterspel

Rasande över avrättningarna beordrade Menachem Begin omedelbar avrättning av Martin och Paice. På kvällen den 29 juli avrättades sergeantarna i en handling som bara kan beskrivas som medvetet grym och symbolisk. Irgun-operatörer använde pianotråd för hängningarna. Metoden garanterade en långsam och plågsam död – en dyster kontrast till den snabba fallet från brittiska galgar. Valet var en direkt motpol till den brittiska avrättningsstilen – en beräknad brutalitet för att sända ett budskap.

Efter morden transporterade Irgun kropparna till en avlägsen eukalyptusskog nära Netanya. Där hängdes kropparna upp i träd, ansikten täckta med bandage, skjortor delvis av-

lägsnade och placerade för att betona deras sårbarhet och förnedring. För att förstärka chocken och förhindra snabb återhämtning placerade Irgun en kontaktmina under sergeant Martins kropp. Denna tillägg förvandlade fyndplatsen till en dödlig fälla.

Den slutliga akten i denna propagandadrivna operation var mediemanipulation. Irgun kontaktade anonymt tidningar i Tel Aviv och angav kropparnas plats. Den 31 juli upptäckte brittiska soldater tillsammans med journalister kropparna. Scenen var fasansfull: sergeantarnas svärtade, blodiga kroppar hängde från träden, med Irgun-meddelanden fästa som anklagade männen för „judiska brott“. Kapten D.H. Galatti började, efter att ha inspekterat området, skära ner Martins kropp med en kniv fäst vid en stång. När kroppen föll detonerade minan, slet sönder Martins kropp, lemlästade Paices och skadade Galatti i ansiktet och axeln. De skrämmande bilderna som pressen fångade chockade världen.

Global fördömning och våldsamma vedergällningar

Avrättningarna av sergeant Clifford Martin och Mervyn Paice av Irgun utlöste en våg av avsky i Storbritannien och utanför. Mordens grymma natur, kombinerad med deras symboliska timing och Irguns obotfärdiga hållning, framkallade omfattande fördömning i politiska, mediala och offentliga kretsar.

I den brittiska pressen var reaktionen omedelbar och skarp. *The Times* fångade den nationella stämningen i en kraftfull ledare:

„Det är svårt att uppskatta vilken skada det kallblodiga mordet på de två brittiska soldaterna kommer att tillfoga den judiska saken inte bara i detta land utan över hela världen.“

Likaledes fördömde *The Manchester Guardian* morden som en av de mest avskyvärda handlingarna i modern politisk våldshistoria och drog paralleller till nazistiska ökningar.

I Storbritannien gick reaktionen bortom retorik. Under augustibankhelgen 1947 utbröt antisemitiska upplopp i flera städer. Liverpool, London, Manchester och Glasgow upplevde attacker mot judiska affärer, hem och synagogor. Fönster krossades, byggnader plundrades och judiska samhällen trakasserades – den värsta antisemitiska våldet i Storbritannien på decennier. Graffiti med skrämmande slagord som „Judiska mördare“ och „Hitler hade rätt“ dök upp.

I Palestina var reaktionen helt annorlunda. Irgun visade ingen ånger utan skröt med morden och framställde dem som en rättfärdig handling av krigsmotstånd. I sin underjordiska press publicerade de djärva uttalanden som:

„Vi erkänner inte ensidiga krigslagar.“

Detta uttalande återspeglade Irguns bredare ideologiska hållning: Storbritannien hade ingen moralisk auktoritet att genomdriva lagar eller diktera konfliktens villkor. För dem var hängningen av sergeantarna inte ett brott utan en beräknad handling av avskräckning och trots – en reaktion på uppfattad brittisk förtryck och orättvisa. I detta ramverk definierades moralisk legitimitet inte av internationell rätt eller universella principer, utan av den upp-

fattade rättfärdigheten i deras nationella kamp. Detta sätt att resonera – att framställa våldsamma vedergällningar som motstånd mot en illegitim ockupationsmakt – ekar i retoriken hos senare militanta rörelser som Hamas, som likaledes rättfärdigar våld som defensiva åtgärder mot uppfattad utländsk dominans och systemisk orättvisa.

Ändå, medan Irguns handlingar vann beundran i vissa sionistiska kretsar som uttryck för kompromisslös nationell beslutsamhet, väckte de också djup moralisk obehag i den bredare judiska gemenskapen och upprördhet utomlands. Den internationella opinionen, särskilt i Storbritannien och USA, vände sig skarpt mot den sionistiska saken, som nu associerades med terrorism snarare än befrielse. Sergeanternas affär avslöjade därmed en farlig paradox som fortfarande förföljer nationalistiska och upproriska rörelser: samma handlingar som betraktas som heroiska motståndshandlingar av en sida kan ses som oförlåtliga grymheter av den andra. Detta uttalande återspeglade Irguns bredare ideologiska hållning: Storbritannien hade ingen moralisk auktoritet att genomdriva lagar eller diktera konfliktens villkor. För dem var hängningen av sergeantarna inte ett brott utan en beräknad handling av avskräckning och trots – en reaktion på uppfattad brittisk förtryck och orättvisa.

Arv och historisk betydelse

Sergeanternas affär markerade en avgörande vändpunkt i det brittiska styrets sönderfall i Palestina. Bara månader efter de brutala morderna på sergeant Clifford Martin och Mervyn Paice meddelade den brittiska regeringen formellt till FN sin avsikt att avsluta mandatet. Årtionden av administrativ börda, eskalerande våld och stigande politiska kostnader hade gjort fortsatt kontroll ohållbar. Irguns kampanj – som kulminerade i den offentliga hängningen av brittiska soldater – hade inte bara slagit ett djupt slag mot brittisk moral utan också demonstrerat imperiemaktens gränser inför obevekligt uppror och internationell granskning.

I november 1947 röstade FN för en delningsplan som skulle dela Palestina i separata judiska och arabiska stater, med Jerusalem under internationell kontroll. Förslaget tilldelade cirka 55 % av landet till den judiska staten, trots att judar då utgjorde endast cirka en tredjedel av befolkningen och lagligt ägde endast 7 % av territoriet. Beslutet mottogs med jubel av många judar och ett häftigt avvisande av arabstaterna och det palestinska arabiska ledarskapet, vilket banade väg för inbördeskrig och slutligen ett fullskaligt krig.

Ingen regerande brittisk monark har någonsin besökt staten Israel. Även om medlemmar av kungafamiljen har gjort besök på senare år, satte drottning Elizabeth II, som regerade i sjuttio år, aldrig foten i landet – en underlåtenhet som ofta tolkas som ett subtilt men bestående uttryck för olösta diplomatiska spänningar rotade i de smärtsamma sista åren av brittiskt styre.

Sergeanternas affär står alltså inte bara som ett ögonblick av chockerande våld utan också som en historisk vändpunkt – där ett imperium kollapsade, diplomatin misslyckades och ett nytt, volatilt kapitel i Mellanösterns historia började.

Referenser

- Bell, J. Bowyer. *Terror Out of Zion: The Fight for Israeli Independence*. New Brunswick, NJ: Transaction Publishers, 1996.
- Horne, Edward. *A Job Well Done: A History of the Palestine Police Force, 1920–1948*. Palindia Press, 1982.
- Morris, Benny. *Righteous Victims: A History of the Zionist-Arab Conflict, 1881–1999*. New York: Vintage Books, 2001.
- Segev, Tom. *One Palestine, Complete: Jews and Arabs Under the British Mandate*. New York: Henry Holt and Company, 2000.
- *The Times* (London). "The Hanging of the Sergeants." 31 juli 1947.
- *The Manchester Guardian*. "Political Terror and the British Response." 1 augusti 1947.
- FN:s generalförsamling. *Resolution 181 (II): Future Government of Palestine*. 29 november 1947.
- BBC News. "British Jews Targeted in 1947 Riots after Palestine Killings." 31 juli 2017.
- Israels utrikesministerium. *The Story of the Jewish Undergrounds*.
- Gilbert, Martin. *Israel: A History*. New York: Harper Perennial, 2008.